

آموزش خوب مجال کشف می دهد

گزارشی از کارگاه آموزشی - تبیینی رویکرد جدید برنامه درسی در کتاب‌های ریاضی

ریحانه رفیعی و لیلا عابدینی

۹۲

فکر کردن به یک کتاب آموزشی است. در حال حاضر سازمان پژوهش بخشی از این بسته آموزشی را تهیه کرده و بخش دیگر را می توان به کمک ناشران، مؤلفان، دبیران و همکاران، با نظارت و داوری و هدایت سازمان پژوهش تهیه کرد.» وی افزود: «آنچه مسلم است، تا حدود زیادی در جریان تغییر رویکرد کتاب‌های درسی قرار گرفته‌اید. بر ما روشن است که کتاب‌های درسی، آنگونه که شایسته است، در امر یادگیری عموم دانش‌آموزان تمام و کمال نیستند و ما با کتاب‌های کمک‌آموزشی سعی در تسهیل موضوع و کمک به درک آن داریم.»

امیری با بیان یک تجربه درباره کتاب‌های آموزشی گفت: «سال قبل یک کتاب کمک‌درسی در زمینه ریاضیات پایه نهم برای داوری به دست من رسید که چهار بار تجدید چاپ شده بود و هر بار ده هزار تیراژ داشت و حال برای چاپ پنجم آماده می‌شد. این کتاب در ارزیابی بنده و کارشناسان دیگر، واقعاً فاجعه بود و هیچ تطبیقی با کتاب درسی نداشت؛ یعنی چهل هزار دانش‌آموز کاملاً به بیراهه رفته بودند. در واقع نویسنده

در حاشیه سی‌امین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، کارگاه آموزشی - تبیینی «رویکرد جدید برنامه درسی در کتاب‌های ریاضی» و به‌طور مشخص «کتاب‌های کمک‌درسی» با حضور کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، برگزار شد. این کارگاه در دو بخش، با هدف هم‌اندیشی با داوران، معلمان، ناشران و مؤلفان در رابطه با ارائه الگوهای مناسب و استاندارد کمک‌آموزشی، در سرای اهل قلم ناشران آموزشی تشکیل شد. در این نشست، چهار نفر از کارشناسان دفتر، اهداف برنامه درسی ریاضی و راهکارهای تألیف کتاب‌های آموزشی مناسب در این زمینه را تبیین کردند. آنچه در گزارش حاضر می‌خوانید، شرح مختصری از این نشست است.

در بخش اول نشست، حمیدرضا امیری، سردبیر مجله رشد برهان ریاضی دوره متوسطه دوم و کارشناس مسئول گروه درسی ریاضی دفتر تألیف، درباره اهمیت تألیف و تدوین بسته آموزشی گفت: «فکر کردن به بسته آموزشی بسیار بهتر از

را براساس شرایط شما تألیف می‌کنیم، ولی آموزش و پرورش در مرحله تأیید نهایی کتاب درسی را تغییر می‌دهد و این تغییرات پشت سرهم برای ناشر ضرر به بار می‌آورد. چه دلیلی برای این موضوع دارید؟

امیری در پاسخ گفت: «کتاب کار متعلق به دانش آموز است. اگر برای آن‌ها راه‌حل بگذاریم، دانش آموز دیگر به مسائل فکر نمی‌کند و از آخر کتاب پاسخ را می‌نویسد. بعضی از مسائل اثباتی هستند. راه‌حل ارائه ندهید. برای مثال، می‌توانید پاسخ نهایی را ذکر کنید. درباره تغییر مواردی در کتاب درسی هم باید گفت، این تغییرات در پایه دهم بسیار جزئی و سطحی و در حد اصلاح شدن یک جمله، حذف یک تمرین تکراری یا افزودن یک پاراگراف هستند. کیفیت و محتوا تغییر نمی‌کند و تغییرات کلی نداشته‌ایم؛ طوری که کتاب‌های قبلی قابل استفاده است.

خانم صالحی، نیز از انتشارات ریاضیدانان زمان هم پرسید: «امسال کدام کتاب‌ها شامل تغییرات می‌شوند؟» امیری در پاسخ گفت: «امسال کتاب‌های هندسه، ریاضی ۱ و ریاضی انسانی تغییرات خیلی جزئی دارند. همه گروه‌های

از فایل اولیه موجود در سایت که غیرقابل استناد بود، استفاده کرده و این اتفاق افتاده بود.»

حمیدرضا امیری با تأکید بر نبودن رقابت بین دفتر تألیف سازمان پژوهش با مؤلفان، راهکارهای موجود در تألیف کتاب‌های کمک‌آموزشی را بیان کرد و گفت: «در تألیف کتاب‌های کمک‌درسی، کتاب درسی باید محور اصلی باشد؛ اهداف کتاب و برنامه درسی ملی حفظ و رعایت شود؛ مؤلفان و ناشران با دفتر تألیف و سازمان پژوهش تعامل داشته باشند؛ مؤلفان فرم‌های ارزیابی و ملاک‌های داوری را در وبگاه saman.ketab.roshdmag.ir مدنظر قرار دهند و برای تألیف از نسخه قابل استناد و کامل شده سازمان پژوهش استفاده کنند.»

وی در ادامه به پرسش‌های مؤلفان پاسخ داد:

ابتدا خانم آرام‌فرو از انتشارات تخته سیاه پرسید: «یکی از ملاک‌های دفتر تألیف که امتیاز بالایی نیز دارد، نبودن جواب سؤال‌ها در کتاب‌های کار است. کتاب‌های سال دهم ما بدون جواب تألیف شدند و معلمان، والدین و دانش‌آموزان هیچ استقبالی نکردند. در این صورت، دفتر انتشارات چه راهکاری برای حمایت از مؤلف دارد؟ دیگر این که، ما کتاب‌های جدید

دکتر شهرناز بخشعلی‌زاده

مدارس ابتدایی، آشنا کردن کودکان با شگردهای حل مسئله است. بهره‌برداری از مسئله‌های مشابه ساده‌تر، در واقع یک راهبرد نیست، بلکه مجموعه‌ای از راهبردهای مشابه است.»

دکتر شهرناز بخشعلی‌زاده، دبیر و کارشناس تألیف کتاب ریاضی و مدرس دانشگاه‌های امیرکبیر و شهید رجایی، به‌عنوان سومین کارشناس نشست، در زمینه تبیین ویژگی کتاب‌های آموزشی گفت: «ما در واقع چیزی به نام کمک‌آموزشی نداریم، بلکه هر کتابی یک منبع آموزشی است، زیرا به کمک آموزش و پرورش آمده است. این کتاب‌ها چند دسته هستند. کتاب‌های پشتیبان والدین، کتاب‌های پشتیبان معلم، کتاب‌های پشتیبان مرتبط با فناوری، کتاب‌های پشتیبان مرجع، کتاب‌های جنبی و سرگرمی و کتاب‌های کمک‌درسی که مهم‌ترین بخش و دغدغه ما هستند و همانگونه که از اسم

عمومی و اختصاصی کتاب‌های جدید را به‌صورت پیش‌نویس، پس از اعتباربخشی در خردادماه، روی سایت قرار می‌دهند.

دومین سخنران مراسم دکتر ریحانی، رئیس شورای برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی و عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم شهید رجایی، رویکردهای نوین آموزشی در برنامه درس ریاضی متوسطه دوم را مورد بحث قرار داد. او ابتدا در رابطه با جنبه‌های فنی کار و تغییرات اساسی رویکردهای نوین آموزشی گفت: «آموزش خوب به معنای دادن مجال از طریقی منظم و اصولی به شاگرد است، به نحوی که مطالب را خودش کشف کند. در کتاب‌های ریاضی جدید سعی شده است فرصت و مجال برای یادگیری در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد.»

وی با ذکر اهداف آموزش ریاضی گفت: «نکته اساسی در

بازنمایی چندگانه و پیوندها و اتصالات. بیشتر کتاب‌ها در این قسمت امتیاز از دست می‌دهند.»

چهارمین کارشناس نشست، سمیه سادات میرمعینی، در رابطه با مسائل و مشکلات کتاب‌های کمک‌درسی، با ذکر عوامل تأثیرگذار بر رویکرد یا پذیرش کتاب‌های کمک‌آموزشی گفت: «کتاب کمک‌آموزشی وقتی مناسب است که در راستای اهداف برنامه‌درسی باشد و استانداردهای کتاب‌های آموزشی را پوشش دهد.»

وی هم‌راستا نبودن کتاب کمک‌درسی با اهداف برنامه‌درسی، وجود پاسخ‌های تشریحی سؤالات در انتهای کتاب و وجود اشکال‌ها و ایرادهای ویرایشی را که موجب بدفهمی می‌شوند، از عمده موارد پرتکراری عنوان کرد که باعث رد کتاب‌های کمک‌درسی شده‌اند.»

آن‌ها پیداست، به درس خاصی کمک می‌کنند. این کتاب‌ها دو هدف اساسی دارند: اول تعمیق یادگیری، دوم تثبیت یادگیری.» وی افزود: «بسیاری از مؤلفان کتاب‌های کمک‌درسی فقط در قسمت موضوعی به هم راستابودن با برنامه‌درسی توجه می‌کنند و به اهداف فرایندی بی‌توجه‌اند. گاهی اوقات بعضی از مؤلفان و ناشران کتاب‌های کمک‌درسی سعی دارند که سؤال‌های پیچیده و دشواری طراحی کنند. این هنر نیست که ناتوانی دانش‌آموز را در حل مسائل پیچیده به رخ او بکشیم. اگر هدف این است که به دانش‌آموز کمک کنیم بتواند مسائل پیچیده را حل کند، باید با تعمیق یادگیری و گام به گام او را به این مرحله رسانده باشیم.» وی افزود: «بحث دیگر، همسویی با فرایندهاست. در ریاضی پنج فرایند وجود دارد که در مقوله‌ی یاددهی - یادگیری حائز اهمیت هستند: حل مسئله، ارتباطات، استدلال و اثبات،